

Kietu-käsikirja

KIELELLISESTI TUETTU OPETUS TAMPEREELLA

TAMPERE

Kuvaaja: Konsta Kulonen

Kristiina Jokinen,
Janne Lindstedt

JOHDANTO	4
SIIRTYMISPROSESSI VALMISTAVASTA OPETUKSESTA YLEISOPETUKSEEN / KIETU-OPETUKSEEN	6
Siirtopalaveri	6
Kielenkartoituskysely	9
OPPILAAN TUKI JA OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN	10
Tehostettu tuki	10
Painoalueopetus	10
VSOP-opinnot	11
Erityinen tutkinto	12
Oppiaineen yksilöllistäminen	13
Oppiaineesta vapauttaminen	13
OPPILASARVIOINTI	14
PEDAGOGIIKKA	16
Samanaikaisopetus	16
Etukäteisopetus	16
Kielitietoinen opetus ja opetusmateriaali	17
Kielten opiskelu	19
Oman äidinkielen hyödyntäminen ja vahvistaminen opetuksessa	19
A-kielen opiskelu	20
Toinen kotimainen kieli	20
YHTEISTYÖ, TYÖNJAKO JA TIEDOTTAMINEN	21
Kodin ja koulun yhteistyö	22
LUKUVUOSIKELLO	23

Johdanto

Käsikirja on tarkoitettu kouluille kielellisen tuetun (kietu) opetuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Se toimii myös oppaana uusille kietu-opettajille, sillä se esittelee työn keskeisiä osa-alueita ja huomioon otettavia asioita. Käsikirja on tuotettu osana Valmiudet vahvoiksi -hanketta vuosina 2021–2022. Käsikirjaa tehtäessä on kuultu Tampereella työskenteleviä kielellisen tuen opettajia, rehtoreita, opinto-ohjaajia ja aineenopettajia.

Kielellisesti tuettu opetus on Tampereella toteutettavaa osa-aikaista erityisopetusta maahanmuuttotautaisille oppilaille, jotka tarvitsevat kielellistä tukea erityisesti reaali-aineissa ja matemaattisissa oppiaineissa. Opetuksen tavoitteina ovat oppilaan tukeminen mainittujen aineiden oppiainesisältöjen oppimisessa ja riittävä kielitaito opinnoissa etenemiseen. Muita tavoitteita ovat oppilaan opiskelutaitojen kehittyminen, omien vahvuuksien löytäminen ja positiivisen oppijäkäsityksen luominen.

Maahanmuuttotautaiselle oppilaalle annettavan kielellisen tuen määrä ja laatu riippuvat oppilaan kielitaidosta ja aiemmasta koulunkäyntitautasta. Jotkut oppilaat voivat käydä kaikki tietyn oppiaineen tunnit kietu-opetuksessa. Joillekin riittää tuki samanaikais-opetuksen muodossa. Toisille oppilaille riittää se, että he käyvät osan tunneista kietu-opetuksessa tai voivat tehdä kokeet pienessä ryhmässä. Kaikissa tilanteissa tuen järjestämisen johtoajatus on kuitenkin se, että oppilaat voisivat opiskella mahdollisimman paljon oman luokkansa mukana. Nuorelle koulu on tärkein yhteisö, joka voi tukea häntä kotoutumisessa ja yhteiskuntaan integroitumisessa.

Valtaosa kietu-oppilaista on hiljattain siirtynyt valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen. Kietu-opetuksella pyritäänkin varmistamaan kielellisen tuen jatkuminen valmistavan opetuksen ja yleisopetuksen nivelvaiheessa. Useimmiten oppilaat pystyvät opiskelemaan yleisopetuksen ryhmissä vuosiluokkansa tavoitteiden mukaisesti tehostetun tuen avulla, mutta yksittäistapauksissa oppilailla voi olla VSOP-päätös tai HOJKS. Näissä tilanteissa oppilaille räätälöidään yksilöllinen lukujärjestys. Kaikki kietu-opetuksessa käyvät oppilaat opiskelevat suomea toisena kielenä.

Kietu-opettajat työskentelevät pääosin yläkouluissa. Käsikirjan kirjoittamishetkellä kietu-opetusta on Ahvenisjärven, Etelä-Hervannan, Hatanpään, Juhannuskylän ja Tesoman kouluissa. Kietu-opettajan pätevyysvaatimukseksi on Tampereella linjattu erityisopettajan pätevyys.

Kietu-opettaja on työyhteisössä monikielisten oppilaiden opetuksen asiantuntija. Hän pitää esillä kielitietoisuutta ja kannustaa muita opettajia sen huomioimiseen opetuksessa. Koulussa, jossa on paljon eri kulttuureista tulevia ja monia kieliä puhuvia oppilaita, on pidettävä huolta moniarvoisesta toimintakulttuurista, jossa monikulttuurisuus näkyy myönteisellä tavalla.

Kietu-opettaja on aineenopettajien apuna selkokielellistämässä opetusmateriaaleja ja kokeita. Kietu-opettajalla on usein hyödyllistä tietoa koulun monikielististä oppilaista ja hänen on hyvä olla mukana, kun monikielisiä oppilaita sijoitetaan valmistavan opetuksen jälkeen opetusryhmiin. Oppilastyössä monikielisten nuorten kanssa on lähtökohtana oppilaan kokonaisvaltainen huomioonottaminen ja tukeminen. Tämä rooli lankeaa usein kietu-opettajalle. Oppilaat tarvitsevat monenlaista apua käytännön asioissa ja kouluyhteisöön sopeutumisessa. He tarvitsevat myös joskus ”puolestapuhujan”, joka auttaa opettajia näkemään yksittäisen eri kulttuurista tulevan, heikosti suomea osaavan oppilaan haasteita ja vahvuuksia koulunkäynnissä ja oppimisessa.

Siirtymisprosessi valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen / kietu-opetukseen

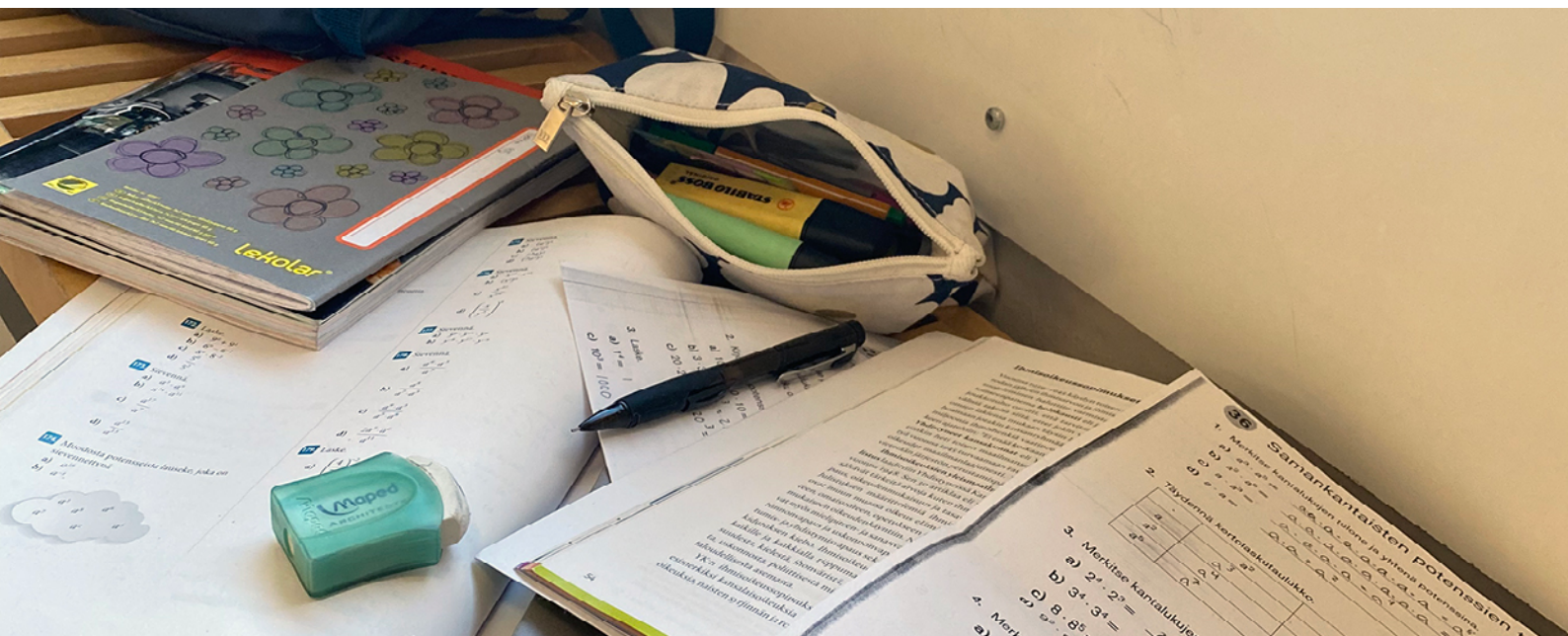
Siirtopalaveri

Siirtopalaverissa ovat mukana valmistavan opetuksen opettaja, kietu-opettaja, opo, mahdollisesti jo tiedossa oleva luokanohjaaja, tulkki, huoltaja(t) ja oppilas.

Valmistavassa opetuksessa oppilaalle laaditaan opinto-ohjelma Wilmaan, johon kirjataan valmistavan opetuksen sisällöt, oppilaan saama ja tarvitsema tuki sekä ehdotus vuosiluokasta, jolle oppilas tulisi sijoittaa. Opinto-ohjelman sisältö käydään läpi tiedonsiirtopalaverissa valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen. Valmistavassa opetuksessa tehty opinto-ohjelma korvaa pedagogisen arvion tehostettuun tukeen siirryttäessä.

Siirtopalaverissa käydään läpi oppilaan taustatietoja opetuksen järjestämiseksi:

- koulutausta, esimerkiksi onko oppilas käynyt koulua, kuinka kauan, missä ja millaisessa koulujärjestelmässä
- suomen kielen ja matematiikan taidot
- oppimis- ja kouluvalmiudet
- motivaatio käydä koulua ja oppia asioita; mieluisat ja haastavat asiat
- itseohjautuvuus ja itsenäisen työskentelyn taidot

Palaverissa suunnitellaan seuraavia asioita:

- Mille luokkatasolle ja mihin ryhmään oppilas sijoitetaan?
 - Tavallisesti oppilas sijoitetaan joko omaa ikätasoa vastaavalle luokalle tai yksi vuosi alemmas. Jos yläkouluikäisen oppilaan oppimiskapasiteetti ja motivaatio ovat hyvät ja hän on käynyt aikaisemmin säännöllisesti koulua, hänet voidaan siirtää ikätasoistensa kanssa samaan ryhmään.
 - Tampereen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman mukaan alakouluikäistä oppilasta ei saa sijoittaa kahta vuotta ikätasoistaan alemmalle luokalle.
 - Oppilaan sijoittaminen tiettyyn opetusryhmään vaikuttaa tuen saamiseen. Opetusryhmässä, johon maahanmuuttotustainen oppilas sijoitetaan, olisi hyvä olla muitakin kietu-opetusta saavia oppilaita. Se mahdollistaa tuen tarjoamisen useammalle oppilaalle ja helpottaa kietu-opettajan lukujärjestyksen laadintaa. On kuitenkin pidettävä huolta, että opetusryhmän tasapaino säilyy eikä luokanohjaajan rooli käy liian raskaaksi.
- Millaista tukea oppilas tarvitsee ja missä oppiaineissa?
 - Tehdäänkö siirto tehostettuun tukeen?
 - Tarvitaanko joissakin oppiaineissa painoalueita?
 - Käytännön toteutus: kuka tukea antaa ja missä opetus tapahtuu?
- Mitä muita oppiaineisiin liittyviä ratkaisuja tarvitaan?
 - Valinnaisainevalinnat
 - Osallistuminen oman äidinkielen opetukseen
 - Mahdollinen vapauttaminen joistakin oppiaineista (toinen kotimainen kieli)
 - Alemmilla vuosiluokilla päättäneiden taito- ja taitoaineiden suoritusten tarkistus
 - Erityisen tutkinnon hyödyntämistarve
 - Mahdollisten erityisjärjestelyjen tarve (erityisesti VSOP)
Jos näitä tarvitaan, on suunniteltava, missä oppilas opiskelee kyseiset oppiaineet. Lukujärjestys laaditaan yksilökohtaisesti huomioiden oppilaan tarpeet ja tukimuodot, jotka voidaan sitten siirtää oppimissuunnitelmaan.
 - Uskonnon / elämänskatsomustiedon opiskelu
Perusopetuslain 13§:n mukaan muuhun Suomessa rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuin evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluville oppilaille, jotka eivät osallistu enemmistön uskonnon opetukseen, järjestetään heidän oman uskontonsa opetusta, jos heidän huoltajansa sitä pyytävät ja kolmen oppilaan vähimmäismäärä täyttyy.

- Miten oppilaan suorituksia arvioidaan monipuolisesti (todistukset)
- Miten yhteistyötä huoltajien kanssa toteutetaan?
 - Varmistetaan, että huoltajilla on Wilma-tunnukset ja että he osaavat käyttää Wilmaa.
 - Monien huoltajien kanssa on helpointa käyttää Whatsapp- tai muuta vastaavaa sovellusta.
- Jos oppilas siirtyy valmistavasta opetuksesta saman koulun yleisopetuksen ryhmään, tiedonsiirto on helpompaa kuin niiden oppilaiden kohdalla, jotka siirtyvät valmistavasta opetuksesta toiseen kouluun. On varmistettava, että maahanmuuttotautaisen oppilaan koulunkäynnistä ja oppimisesta siirtyy tarpeellinen tieto vastaanottavaan kouluun. Pedagogisten asiakirjojen tulee olla asianmukaisesti tehtynä ja niissä pitää näkyä mahdolliset painoalueet ja oppimäärät eri oppiaineissa. On huomioitava, onko esimerkiksi biologia/maantieto ja fysiikka/kemia rytmitetty kouluissa ajallisesti eri tavalla ja puuttuuko oppilaalta joitakin suorituksia sen vuoksi.

Kielenkartoituskysely

Jo tiedonsiirtopalaverin tarpeisiin on mahdollista hyödyntää Tampereella koulupsykologien käyttöön kehitettyä kyselylomaketta "Kartoitus lapsen kielen kehityksestä". Lomakepohja löytyy Ilmiömäinen Tampere -sivustolta. Kyselyn täyttäminen tulee ajankohtaiseksi viimeistään yleisopetukseen siirron jälkeen, etenkin jos oppilaan kielen kehitys alkaa herättää huolta.

Kysely on tarkoitettu ensi vaiheen tiedonkeruutyökaluksi, jos harkitaan koulupsykologin puoleen kääntymistä. Siihen kootaan samoja tietoja kuin mitä tiedonsiirtopalaveriin tarvitaan, mutta se sisältää myös muita aihealueita.

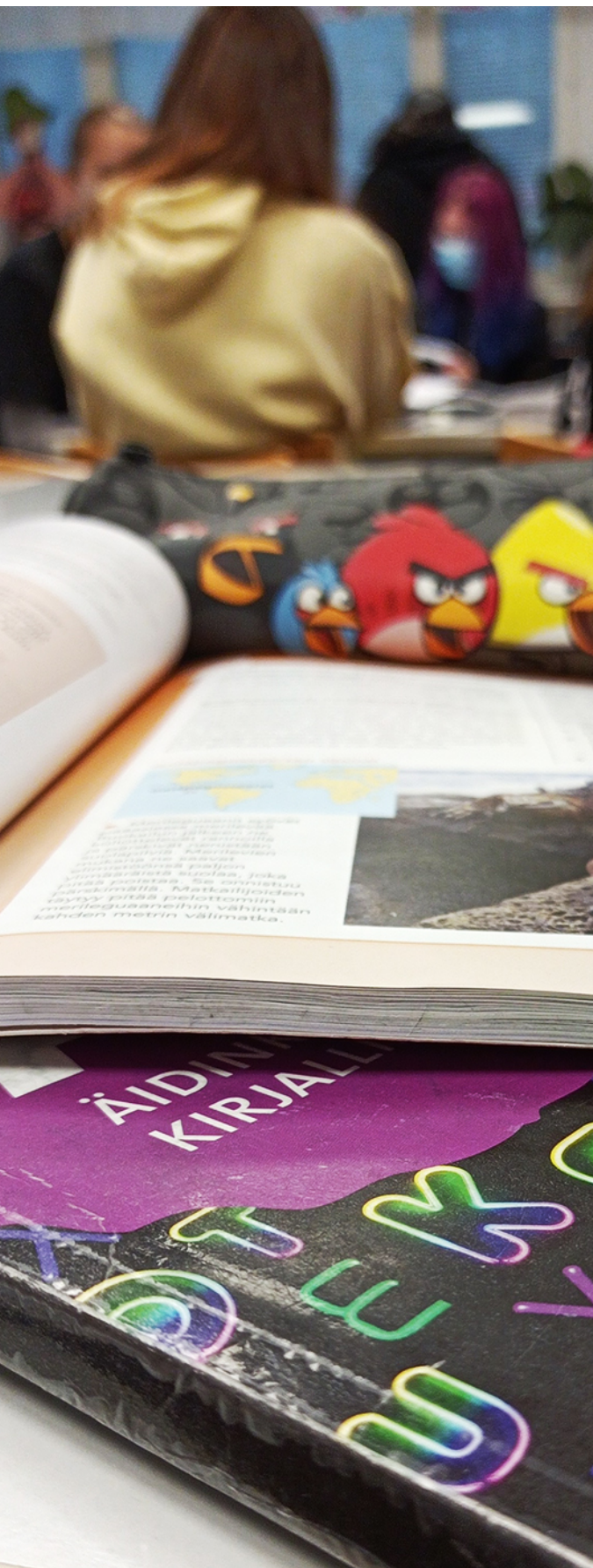
Kysely kattaa kaikkiaan neljä teemaa: oppilaan

1. varhaislapsuuden ja kieliympäristön ennen Suomeen muuttamista
2. kieliympäristön nykyisin kotona ja vapaa-ajalla
3. tunnekielen, sekä
4. koulupolun Suomessa ja kielitaidon kouluympäristössä.

Kyselyyn liittyy myös oppilaan suomen kielen ja oman äidinkielen taitojen arviointi. Molempien kielten osalta kyselylomakkeeseen kerätään tietoja oppilaan luku- ja kirjoitus-taidosta, suullisesta ilmaisusta ja vuorovaikutuksesta sekä sanavarastosta ja kieliopista. Useimmiten S2-opettajat ja oman äidinkielen opettajat ovat antaneet vapaamuotoisen selvityksen omaan näkemykseensä perustuen, eikä oppilaille ole teetetty erillisiä testejä kyselyn puitteissa. Tarvittaessa oman äidinkielen taitojen arviointiin on saatavilla Tampereella kehitetty tehtäväpaketti. Se on Tampereen kaupungin opetusverkon Teamsissa, Monikielisten oppilaiden opetus -nimisessä ryhmässä.

Vaikka kysely on kehitetty ensisijaisesti koulupsykologien tarpeisiin, se tuottaa runsaasti hyödyllistä tietoa myös kietu-opettajalle. Tiedot oman äidinkielen ja suomen kielen taitotasoista, kielitaidon kehityksestä varhaislapsuudesta lähtien, oppilaan arjessaan käyttämistä kielistä tilannesidonnoisuuksineen, koulunkäyntihistoriasta ja ylipäänsä muuttohistoriasta maasta toiseen / maista toisiin auttavat merkittävästi ymmärtämään oppilaan kokemia haasteita oppimisessa ja koulunkäynnissä.

Kyselyn tekemiseen tulkin avustuksella on syytä varata aikaa noin puolitoista tuntia. Mikäli kysely tehdään etänä (puhelin / Microsoft Teams) tulkattuna, on aikaa hyvä varata noin kaksi tuntia.

Kuvaaja: Osmo Mäkinen

Oppilaan tuki ja opetuksen järjestäminen

Tehostettu tuki

Maahanmuuttotilanteen oppilaan siirtäminen tehostettuun tukeen on yksilöllinen ratkaisu, mutta usein oppilaalle annetut tukitoimet täyttävät tehostetun tuen kriteerit (mm. jatkuva erityisopettajan tuki, säännöllinen opiskelu pienryhmässä, muut joustavat ryhmittelyt ja vahva eriyttäminen). Oppilaan oppimissuunnitelmassa kuvataan oppilaskohtaiset tavoitteet, pedagogiset ratkaisut, oppilaalle annettava tuki ja oppimisen arviointi. Jos oppilas opiskelee jotakin oppiainetta painoalueiden mukaan, oppimissuunnitelmaan kirjataan oppiainekohtaiset tavoitteet, toteutus, sisällöt, osaamisen osoittamistavat ja arviointitavat.

Painoalueopetus

Oppilaalle voidaan määritellä opiskelun erityiset painoalueet. Tämä voidaan tehdä oppilaille, jotka kykenevät seuraamaan oman luokkansa vuosiluokkaistettuja tavoitteita, mutta heillä on kielellisen tuen tarvetta. Oppilas keskittyy silloin oppiaineen keskeisiin tavoitteisiin ja sisältöihin. Oppilas opiskelee oppiainetta yleisten tavoitteiden mukaisesti ja hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleiseen oppimäärään. Painoalueet kuvataan oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:iin, eivätkä ne voi olla alempien vuosiluokkien tavoitteita.

Opetus toteutetaan opetusta eriyttämällä, joustavin järjestelyin jne. omakielistä tukea unohtamatta. Yleisen ops:n tavoitteita ei voi muuttaa, mutta niihin voi pyrkiä suppeampien sisältöjen avulla.

VSOP-opinnot

Vuosiluokkiin sitomatonta opetusta (VSOP) voidaan käyttää maahanmuuttotilanteen oppilaan kohdalla, jos nähdään, että peruskoulun suorittaminen ei yläkoulun aikana ole mahdollista. VSOP-päätös on tarpeen esimerkiksi silloin, kun oppilaan koulunkäynti-historia on vähäinen tai katkonainen, eikä hän sen vuoksi kykene seuraamaan eri oppi-aineissa oman luokkansa vuosiluokkaistettuja tavoitteita.

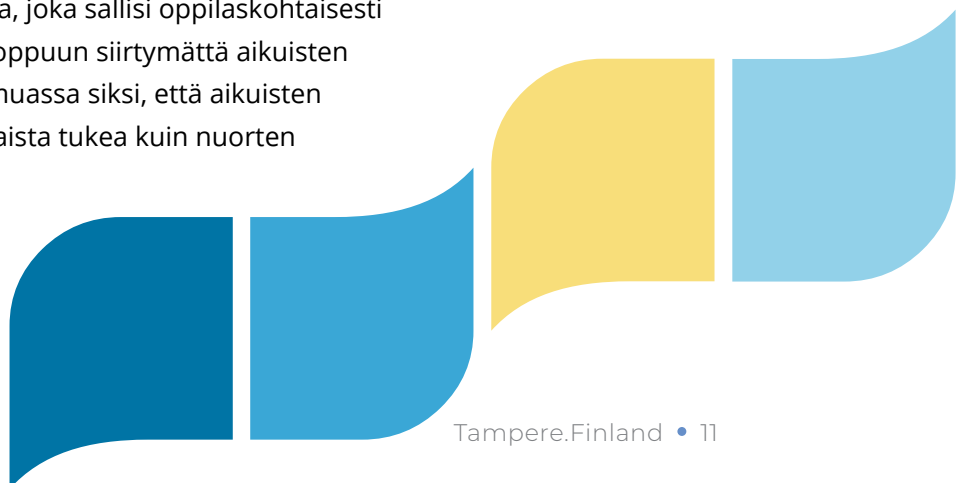
Vuosiluokkiin sitomattomassa opetuksessa oppilas etenee vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelmansa mukaisesti. Oppilas voi suorittaa tarvittaessa esimerkiksi alempien vuosiluokkien oppimääriä. Lukuaineissa opetusta voidaan myös rajata keskeisiin oppiaineisiin (S2, matematiikka, englanti), jolloin muiden lukuaineiden suorittaminen jää aikuisten perusopetuksen puolelle. VSOP-oppilaiden lukuaineiden opetuksesta vastaavat pääasiassa kietu-opettaja ja koulun muut erityisopettajat.

Taito- ja taideaineiden suorittaminen perusopetuksessa on tärkeää, koska niiden opetusta ei järjestetä aikuisten perusopetuksessa. Taito- ja taideaineiden opiskelu tarjoaa oppilaalle myös mahdollisuuden osallistua oman luokkansa oppitunneille. Harkinnanvaraisesti oppilas voi osallistua luokkansa mukana myös yhden tai useamman lukuaineen opetukseen, hänen vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa huomioiden.

Oppilaan opinnot kuvataan tarkasti oppimissuunnitelmaan, koska se on tärkeä tiedon-siirron väline aikuisten perusopetukseen siirryttäessä. Oppimissuunnitelmassa määritellään muun muassa opintokokonaisuuksien etenemis- ja seurantasuunnitelma (aikataulu), opetusjärjestelyt, sisällöt, tavoitteet ja arviointi. Sen tekemiseen osallistuvat myös huoltajat ja suunnitelmaa on tarkistettava vähintään vuosittain. VSOP:n oppimis-suunnitelmassa voidaan soveltaa tarvittaessa painoalueopetuksen sisältöjä ja tavoitteita eri vuosiluokilta.

Yli 17-vuotiaiden opetus tapahtuu pääasiassa aikuisten perusopetuksen piirissä. Oppilas ohjataan aikuisten perusopetukseen sinä vuonna, kun hän täyttää 17 vuotta, syys-lukukauden alusta lähtien, ellei harkinnanvaraisesti muuta sovita. Taustalla on perus-opetuslain 26§ määräämä aikaraja: perusopetus on päätettävä viimeistään ”sen lukuvuo-den koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta”.

Tähän valmistellaan lakimuutosta, joka sallisi oppilaskohtaisesti perusopetuksen suorittamisen loppuun siirtymättä aikuisten perusopetukseen. Tämä muun muassa siksi, että aikuisten perusopetuksessa ei ole samanlaista tukea kuin nuorten perusopetuksessa.

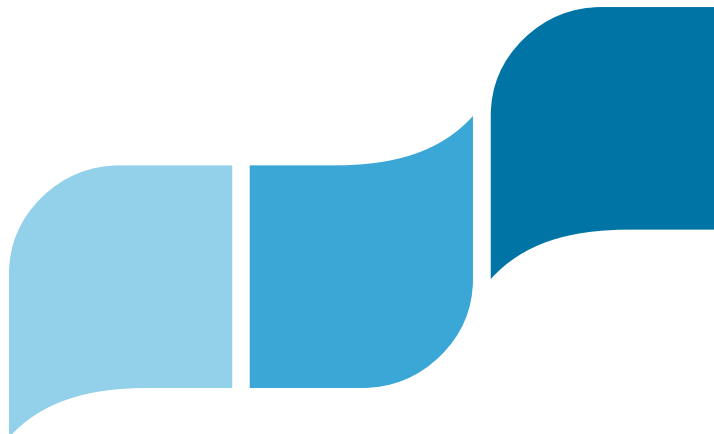
Erityinen tutkinto

Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaan omaan opinto-ohjelmaan voi kuulua perusopetuksen oppimäärän mukaisia eri oppiaineiden opintoja. Oppilas voi saada todistuksen edellä mainittujen opintojen hyväksytystä suorittamisesta osallistumalla perusopetuslain 38§:ssä tarkoitettuun erityiseen tutkintoon. Jos oppilas siirtyy perusopetukseen valmistavan opetuksen jälkeen, voidaan perusopetukseen valmistavassa opetuksessa saavutettu osaaminen hyväksilukea, jos oppilaalla on perusopetuksen koko oppiaineen oppimäärää tai se osaa (tietyn vuosiluokan oppimäärää) vastaavat tiedot ja taidot. Erityiseen tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat eri oppiaineissa perusopetuksen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja. Tutkintoon osallistuvan oppilaan osaamista arvioidaan suhteessa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritelyihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennettuihin eri oppiaineiden tavoitteisiin. Oppilaan osaamisen tason määrittelyssä käytetään apuna perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sisältyviä hyvän osaamisen kuvauksia ja päättöarvioinnin kriteerejä. Erityisessä tutkinnossa voidaan suorittaa oppiaineen koko oppimäärä tai osia siitä, kuten jonkin vuosiluokan oppimäärän.

Jos oppilas suorittaa perusopetuksen jonkin oppiaineen oppimäärän erityisessä tutkinnossa, hänelle annetaan todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta. Todistuksesta tulee käydä ilmi suoritettu oppiaine ja oppimäärä. Samaan todistukseen voidaan merkitä useamman oppiaineen suoritukset. Vain osan perusopetuksen oppimäärästä, kuten vuosiluokan oppimäärän, suorittaneelle annetaan todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä.

Käytännössä erityisen tutkinnon hyödyntäminen koskee useimmiten taito- ja taideaineiden opintoja. Kyseiset opinnot on tärkeää saada suoritetuksi joko valmistavassa opetuksessa tai viimeistään nuorten perusopetuksen aikana. Aikuisten perusopetuksessa taito- ja taideaineita ei ole mahdollista suorittaa. Oppilaan siirtyessä valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen onkin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että hän on suorittanut alemmilla vuosiluokilla päättäneet taito- ja taideaineet jo valmistavassa opetuksessa.

Esimerkiksi kuvataiteen, käsityön ja kotitalouden pakolliset opinnot päättyvät Tampereella seitsemänteen luokkaan. Näiden aineiden tulisi olla jo suoritettuna, jos oppilas siirtyy valmistavasta opetuksesta kahdeksannelle luokalle.

Oppiaineen yksilöllistäminen

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskelutekniikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

Maahanmuuttotaustaista oppilasta ei siirretä erityiseen tukeen vain kielen ymmärtämisen vaikeuksien takia tai rikkonaisen koulu-taustan takia. Oppimäärä yksilöllistetään vasta, jos oppilaalla on selviä oppimis-vaikeuksia. Ennen oppiaineen yksilöllistämistä hänelle pitää olla laadittuna ja käytössä painoalueet kyseiseen oppiaineeseen.

Oppiaineesta vapauttaminen

Perusopetuslain 18 §:n mukaan oppilas voidaan vapauttaa jonkin oppiaineen opiskelusta, jos oppimäärän suorittaminen on oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta. Tämä koskee usein ruotsin kieltä. Valmistavasta opetuksesta suoraan yläkouluun tulevat oppilaat tyypillisesti vapautetaan ruotsin opiskelusta. Joskus vapauttaminen voidaan tehdä jo alakoulun puolella, kuudennen luokan alussa.

Mikäli päätös vapauttamisesta päätetään tehdä, huoltajat anovat sitä kirjallisesti rehtorilta, joka tekee siitä hallintopäätöksen. Päätösprosessissa kietu-opettajan mielipide ja perustelu on hyvä olla mukana.

Oppilasarviointi

Maahanmuuttotilanteen, vielä huonosti suomen kieltä osaavan oppilaan oppimisen arviointi on haastavaa. Arvioinnin tulee kuitenkin aina perustua opetussuunnitelman perusteiden tavoitteisiin, paitsi niiden oppilaiden kohdalla, joiden oppimäärä on yksilöllistetty.

Jo opetusta suunniteltaessa on mietittävä, millä tavalla oppilaan suorituksia tullaan arvioimaan (hyväksytty/ hylätty vai arvosana). Oppilaan oppimissuunnitelmassa kuvataan myös oppimisen arviointi. Oppilaan ja huoltajan on saatava tietoa oppimistavoitteista ja siitä, miten arviointi toteutetaan. Tämä on tärkeää erityisesti niiden maahanmuutto-tilanteiden oppilaiden kohdalla, joilla on vähän kokemusta suomalaisesta koulujärjestelmästä.

Todistuksessa voi olla sekä numeroarvosanoja että sanallista arviointia eri oppiaineista. Jos monikielinen oppilas ei pysty saavuttamaan kehittyvän kielitaidon vuoksi vuosiluokan tavoitteita, voidaan käyttää sanallista arviointia (H), jonka lisäksi todistukseen tulee liite, jossa osaamista kuvataan tarkemmin. Päättöarviointi annetaan aina numeerisena.

On myös muistettava, että arvioinnissa voi käyttää kompensatioperiaatetta eli kaikkia tietyn opintokokonaisuuden osia ei tarvitse suorittaa hyväksytysti. Hyväksytysti suoritetuilla osilla voidaan kompensoida hylättyjä osia siten, että koko opintokokonaisuuden arvosanaksi tulee hyväksytty. Oppilas voi siis saada jonkun oppiaineen jostakin osasta/osiosta hylätyn arvosanan.

Vuosiluokkiin sitomattomasti opiskellut oppilas saa lukuvuositodistuksen hyväksytysti suorittamistaan opinnoista ja siirtyy seuraavalle vuosiluokalle.

Vain yhden arviointimenetelmän avulla ei voida arvioida kaikkia oppiaineelle asetettuja tavoitteita. Erilaiset kokeet ja testit ovat vain osa oppilasarviointia. Kietu-oppilaiden näkökulmasta koetilanteet voivat olla haastavia ja voimakastakin jännitystä aiheuttavia. Siksi on tärkeää etukäteen miettiä, millä tavoin koetilanteista saataisiin heikon kielitaidon omaaville oppilaille mahdollisimman sujuvia ja vähän stressiä aiheuttavia. Kietu-opettajalla on tässä tärkeä rooli, koska hänellä on usein aineenopettajaa tarkempi käsitys oppilaiden kielitaidosta ja siitä, minkä tasoista sanastoa he hallitsevat.

Oppilaan osaamisen arvioinnissa huomioidaan oppilaan kieli- ja oppimistausta sekä maassaoloaika ja annetaan monipuolisia tapoja näyttää osaamista. Arvioinnissa kannattaa painottaa formatiivista arviointia, jolloin tuetaan oppilaan oppimaan oppimisen taitoja ja motivaatiota. Jos oppilaan kielitaito on vähäinen, voidaan painottaa edistymisen ja työskentelyn arviointia. Varsinainen kielitaito arvioidaan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa (S2-oppimäärä).

Koekysymykset tulee laatia selkeiksi ja kielellisesti ymmärrettäviksi. Jo tämän avulla oppilaiden suoriutumista kokeissa voidaan parantaa. Kietu-opettajan olisi hyvä olla aktiivisesti mukana laatimassa koekysymyksiä yhdessä aineenopettajien kanssa. Mahdollisuuksien mukaan myös kietu-opettajan (tai erityisopettajan ja koulunkäynninohjaajan) antama koeohjaus on suositeltavaa. Oppilas voidaan ottaa pienryhmään tekemään koetta, jolloin kietu-opettaja voi selkokieleistää kysymyksiä ja auttaa niiden ymmärtämisessä. Pienempi ryhmä myös madaltaa oppilaan kynnystä avunpyyntöön ja vähentää tilanteeseen liittyvää jännitystä. Oppilas voi vastata koekysymyksiin kokonaan tai osittain suullisesti. Hänelle voisi joskus antaa myös mahdollisuus vastata kysymyksiin omalla kielellään, jolloin oman äidinkielen opettaja kääntää vastauksen suomeksi. Oppilas voi kääntää vastauksen myös itse suomeksi myöhemmin. Huonosti suomea ymmärtävälle oppilaalle voi lukea koekysymykset ääneen ja varmistaa samalla, että hän ymmärtää, mitä häneltä kysytään. Moni oppilas hyötyy lisäajasta kokeissa. Hänelle tulee joissakin tapauksissa myös antaa mahdollisuus käyttää sanalistoja, "lunttilappuja" tai sanakirjaa tai Google-kääntäjää apuna kokeissa. Kokeiden tekeminen oppikirjan kanssa voi tuoda vaihtelua ja tukea oppimista ja motivaatiota. Kaikki keinot osaamisen näyttämiseen tulee ottaa käyttöön. Esimerkiksi piirtäminen voi olla joskus hyvä keino näyttää, mitä osaa.

Samanaikaisopetus

Samanaikaisopetuksessa kaksi opettajaa opettaa yleensä heterogeenistä oppilasryhmää samassa luokassa. Vuonna 2021 kietu-opettajille toteutetun kyselyn mukaan tämä on osalle Tampereen kietu-opettajista melko yleinen työmuoto. Joillakin heistä jopa valtaosa viikoittaisista työtunneista on ollut samanaikaisopetusta. Toisaalta osa kietu-opettajista ei tee samanaikaisopetusta lainkaan. Suurta vaihtelua on myös oppiaineissa, joiden tunneille kietu-opettajat ovat osallistuneet. Siinä missä yksi on osallistunut vain matematiikan tunneille, on toinen keskittynyt reaaliaineisiin. Kolmas on osallistunut myös S2-tunneille sekä englannin ja ruotsin tunneille. Valintoja ovat ohjanneet mm. kunkin koulun toimintakulttuuri ja lukujärjestysten asettamat rajoitteet.

Samanaikaisopetusta voidaan käytännössä toteuttaa monin tavoin, mutta lähtökohta kuitenkin on, että kietu-opettaja on luokassa ensisijaisesti kietu-oppilaita varten. Suurin hyöty samanaikaisopetuksesta saadaan, kun opetus voidaan suunnitella yhdessä etukäteen aineen-/luokanopettajan kanssa ja roolit, vastuualueet ja työnjako ovat molemmille selvät.

Etukäteisopetus

Etukäteisopetuksella tarkoitetaan tässä opetusmuotoa, jota kietu-opettaja toteuttaa omassa luokassaan pienryhmän kanssa. Kyse on siitä, että kietu-oppilaiden kanssa perehdytään tiettyyn aiheeseen / tiettyihin käsitteisiin jo ennen kuin aineenopettajat käsittelevät niitä omilla tunneillaan. Etukäteisopetus on siis tietynlainen sovellus ”flipped learning”-opetuksesta. Sen avulla pyritään vahvistamaan kietu-oppilaiden edellytyksiä opetuksen seuraamiseen ja ymmärtämiseen isossa opetusryhmässä sekä tuntiaktiivisuuden lisäämiseen. Parhaimmillaan etukäteisopetus vahvistaa myös opiskelumotivaatiota ja tukee kouluun kiinnittymistä.

Etukäteisopetus on mitä suositeltavin opetusmuoto kietu-opettajan omilla pienryhmä tunneilla. Haasteita siihen kuitenkin liittyy, ja ne on hyvä tunnistaa. Eräs haaste on opetus-tuntien rajallisuus. Sen vuoksi joudutaan tyypillisesti rajaamaan niitä oppiaineita, joissa etukäteisopetusta (ja kietu-opetusta ylipäättään) ehditään tarjota. Toinen esimerkki nousee koulun arjesta tilanteesta, jossa eri aineiden kokeet kasautuvat hieman jakson loppupuolelle. Tällöin oppilaat toivovat, että tunteja käytettäisiin koealueiden kertaamiseen. Toive on tietenkin tärkeä ja siihen on hyvä vastata. Samalla jäädään kuitenkin jälkeen aineenopettajien etenemisrytmistä. Pulmaan ei ole mitään helppoa ratkaisua. Jos vaikkapa

historiassa on jääty kolme kappaletta jälkeen, lieenee parasta hypätä uudelleen aineen-
opettajan edelle – ja laatia oppilailla selkokieliset muistiinpanot väliin jääneistä kappaleista
ja niiden tärkeistä käsitteistä.

Kielitietoinen opetus ja opetusmateriaali

Kielitietoinen opetus on laaja-alainen lähestymistapa opetuksen toteuttamiseen. Siinä korostuvat oppilaan oppimistaustan, tason ja kielitaidon huomiointi sekä opetuksen havainnollisuus, selkeys ja jäsenneily luonne. Kielitietoisilla työtavoilla opitaan eri tiedon-
alojen käsitteitä ja sanastoja sekä vahvistetaan oppilaan tietorakenteita ja ajattelua. Oppilaan tulee oppia erottamaan erilaisia kielen käyttötilanteita ja tekstilajeja. Hänen tulee oppia ymmärtämään ja tuottamaan erilaisiin tarkoituksiin tulevia tekstejä. Hänen olisi opittava tulkitsemaan ja arvottamaan erilaisia tekstejä. Kietu-opetuksessa pienessä ryhmässä näiden taitojen opettamiseen voidaan pysähtyä helpommin.

Käytännön vinkeistä ensimmäisenä mainittakoon tarkoituksenmukaisen oppimateriaalin valinta. Usein voidaan käyttää yleisopetuksen oppikirjoja, mutta kaikissa tapauksissa se ei ole mielekäästä. Kietu-opetuksessa on mahdollista hyödyntää myös alaspäin eriyttäviä e-kirjoja, joiden avulla varmistetaan keskeisten aiheiden oppiminen. Lisäksi on mahdollista hyödyntää alempien vuosiluokkien oppimateriaaleja, mikäli oppilaalle on tehty VSOP-päätös. Nykyisin on olemassa paljon selkokielistä materiaalia sekä kirjoja että netissä, joita voi hyödyntää myös kielitietoisena oppimateriaalina.

Kuvaaja: Teresa Savolainen

Käytännön vinkkejä oppitunnin pitoon on esitelty useissakin lähteissä.

Tässä on lyhyt koonti, joka perustuu Opetushallituksen julkaisuun

Maahanmuuttaja opetusryhmässäni (2011),

Kielitietoinen koulu –blogin (www.kielitietoinenkoulu.blogspot.com) esitykseen

ja erityisopettaja Tiina Vitkan teokseen **Laaja-alaisen erityisopettajan käsikirja** (2021):

- **Puhu selvästi ja konkreettisesti**
- **Kerro aluksi, mitä tunnilla tehdään, tunnin tavoitteet selvät**
- **Näytä aiheeseen liittyviä kuvia ja videoita reaaliaineissa**
- **Näytä ja selvennä ensin aiheen avainsanat ja käsitteet**
- **Tutustuta oppilaat oppikirjan tekstiin**
- **Kerro, millaista tekstiä ryhdytään lukemaan ja mitä osia siinä on**
- **Silmäillään otsikot ja kuvat:**
Esitetään kysymyksiä, kommentteja, hypoteeseja
- **Poimitaan jokaisesta kappaleesta ydinasia**
- **Harjoitellaan käsitteiden määrittelyä yhdessä**
- **Varmista lopuksi, että aihe on ymmärretty oikein**
- **Kertaa tunnilla opiskellut asiat**
- **Avaa sanallisten tehtävien kieltä ja käytä apuna piirroksia ja esimerkkejä**
- **Anna aikaa ja positiivista palautetta rohkaisuksi**

Kielten opiskelu

Oman äidinkielen hyödyntäminen ja vahvistaminen opetuksessa

Oma kieli, äidinkieli, on sydämen, tunteiden, identiteetin ja ajattelun kieli. Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Oman äidinkielen opetuksen tarkoituksena on tukea oppilaan aktiivisen monikielisuuden kehittymistä, herättää kiinnostusta kielitaidon kehittämiseen ja tukea kotoutumista. Opetus auttaa ja kannustaa oppilasta arvostamaan omaa äidinkieltä ja muita kieliä, rakentamaan omaa identiteettiään ja lisää oppilaan ymmärrystä kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä. Oma äidinkieli on avain tärkeimpiin sosiaalisiin suhteisiin ja merkittävä identiteetin osa. Oman äidinkielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista, ja oppilaat oppivat viestimään koulun oppiainesisällöistä omalla äidinkiellään. (Oma kieli – oma mieli, oppilaan oma äidinkieli, 2016, OPH:n julkaisu.)

Oppilaan oman äidinkielen opetus on perusopetusta täydentävää opetusta, jota järjestetään erillisen valtionavustuksen turvin. Oppilaan oman äidinkielen opetuksen järjestäminen ja siihen osallistuminen on vapaaehtoista. Oppilas saa lukuvuoden päättyessä osallistumistodistuksen oman äidinkielen opiskelusta. Todistukseen merkitään opetettava kieli, opetuksen laajuus ja sanallinen arvio tai numeroarvosana opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Myös 9. vuosiluokan päättyessä oppilaalle annetaan erillinen osallistumistodistus. (Oma kieli – oma mieli, oppilaan oma äidinkieli, 2016, OPH:n julkaisu.)

Tampereella oman äidinkielen opetukseen haetaan Wilman kautta. Ilmoittautuminen löytyy Wilmasta kohdasta "Hakemukset ja päätökset" > "Tee uusi hakemus". Oman äidinkielen opiskeleminen on vapaaehtoista, mutta jos oppilas ilmoittautuu oman äidinkielen opetukseen, oppitunneille osallistuminen on pakollista. Oman äidinkielen opetusta annetaan opetusryhmälle 2 x 45 min. viikossa koko perusopetuksen ajan (esikoululaisille 45 min. viikossa). Oppitunnit ovat yleensä koulupäivän jälkeen joko omassa tai opetuspaikaksi nimetyssä koulussa.

Kietu-opettaja voi tukea oppilaan oman kielen hyödyntämistä opetuksessa monin eri tavoin. Hänen arvostuksensa oppilaan omaa kieltä ja kulttuuria kohtaan tukee oppilaan identiteettiä. Opettaja voi ohjata oppilasta kääntämään tekstejä aktiivisesti omalle kielelleen ja prosessoimaan oppimaansa oman kielen kautta.

A-kielen opiskelu

Maahanmuuttotilanteen oppilaan tilanne on erityisen haastava, jos hän siirtyy valmistavasta opetuksesta perusopetukseen ylemmillä luokilla, eikä hänellä ole ollut lainkaan koulussa opiskeltavan A-kielen (yleensä englanti) opintoja. Tällöin kielten opiskelun pääpaino on syytä asettaa suomen kielen ja A-kielen opiskeluun. Tyypillisesti A-kielen opetuksessa hyödynnetään painoalueita tai VSOP-päätöstä ja pienessä ryhmässä opiskelua.

A-kielen yksilöllistäminen tehdään vain silloin, kun oppilaalla on selkeitä oppimisvaikeuksia ja tehostettu tuki on ollut ensin käytössä.

Toinen kotimainen kieli

Jos oppilas tulee valmistavasta opetuksesta suoraan yläkouluun, eikä hän ole opiskellut aikaisemmin edes englantia, on syytä harkita ruotsin kielestä vapauttamista. Hänet voidaan vapauttaa tällöin Perusopetuslain 18 §:n 2 momentin nojalla. Vapauttaminen voidaan tehdä, jos perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta.

Yläkouluikäiselle, vasta suomen kielen alkeet oppineelle nuorelle koulunkäynti voi olla hyvin kuormittavaa. Toisen kotimaisen kielen opiskelusta vapauttaminen voi olla keino keventää taakkaa ja suunnitella oppilaalle tarkoituksenmukaisempi koulupolku. Silloin voidaan keskittyä esimerkiksi englannin kielen opiskeluun. Oppilas voi opiskella ruotsista ”vapaaksi” jääneiden tuntien aikana muita oppiaineita tai suomen kieltä ja tuen määrää voidaan näin lisätä. Ruotsin kielestä vapautetut oppilaat opiskelevat ruotsin tuntien aikana kietu-opettajan kanssa.

Mikäli päätös vapauttamisesta tehdään, huoltajat anovat sitä kirjallisesti rehtorilta, joka tekee siitä hallintopäätöksen. Ruotsin kielestä vapauttaminen kirjataan oppilaan oppimissuunnitelmaan. Vapautuspäätös koskee sen jälkeen myös toisen asteen opiskelua, eikä se heikennä mahdollisuuksia jatko-opintoihin tai vaikuta muuten esim. lukio-opintoihin.

Yhteistyö, työnjako ja tiedottaminen

Yläkoulussa periaatteena on, että luokanohjaajat vastaavat omien oppilaidensa pedagogisista asiakirjoista ja oppimiskeskusteluista, joihin oppilaat osallistuvat huoltajiensa kanssa. Kietu-opettaja toimii näissä asioissa luokanohjaajan tärkeänä yhteistyökumppanina. Hän osallistuu oppimiskeskusteluihin ja täyttää pedagogiset asiakirjat omalta osaltaan. Kietu-opettajalla voi olla laajin tuntemus omista oppilaistaan, koska tukitunteja on usein enemmän kuin yksittäisten aineenopettajien oppitunteja.

Aineenopettajien kanssa kietu-opettaja tekee yhteistyötä samanaikaisopetuksessa ja koetussa sekä keskustelee oppilaiden tuen tarpeista. Aineenopettajat vastaavat siitä, että koulussa on tehty painoalueet eri oppiaineisiin.

Valmistavan opetuksen opettajat ja S2-opettajat ovat erityisen luontevia yhteistyökumppaneita. Heillä on paljon hyödyllistä tietoa kietu-oppilaiden taustoista ja osaamisesta. Tärkeitä kontakteja ovat myös opinto-ohjaaja, etenkin jatko-opintojen suunnitteluvaiheessa, sekä erityisopettajat tuen järjestelyihin liittyen.

Oman äidinkielen opettajat, omankieliset tukiohjaajat ja omankieliset koulunkäynninohjaajat voivat olla kietu-opettajan tukena monella eri tavalla. He voivat auttaa yksittäisten oppilaiden asioissa sekä toimia asiantuntijoina ja kulttuuritulkkeina pohdittaessa opetusta ja oppilaiden tukemista. Heillä on myös tietoa oppilaan oman äidinkielen osaamisesta ja oppimiskapasiteetista. Tämä tieto on arvokasta, jos joudutaan pohtimaan, miksi maahanmuuttotasaustainen oppilas ei edisty opinnoissaan. Mikäli kyse olisi kielellisestä oppimisvaikeudesta, sen pitäisi näkyä myös oppilaan oman äidinkielen käytössä.

Rehtorit ja oppilashuolto on syytä pitää ajan tasalla kietu-oppilaiden tilanteesta ja koulunkäynnistä. Hyvä kollektiivinen keskusteluympäristö tähän on pedagogisen tuen tiimi.

Tärkeä yhteyshenkilö ja informaation lähde maahanmuuttotasaustaisten oppilaiden asioissa Tampereella on myös kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen suunnittelija.

Tulkkien kulut maksaa koulu, mutta pakolaistaustaisten oppilaiden tulkkaukset on aina maksutonta. Tulkkien tilausprosessi tulee tarkistaa erikseen, koska se muuttuu suhteellisen usein. Tulkit tilataan Monetra Tulkkipalveluista. Pikatulkkauksen voi saada Blitz Salamatulkkauspalvelun kautta esimerkiksi mobiilisovelluksella, joka hankitaan työpuhelimella rehtorin luvalla, nettilomaketilauksen kautta. Blitz Salamatulkkaus on tarkoitettu vain lyhyihin yhteydenottoihin, koska sen käyttö laskutetaan minuuttiveloituksena.

Kietu-opettajat tekevät tarvittaessa yhteistyötä hyvin monenlaisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyökumppaneita voivat olla sosiaalityöntekijät, lastensuojelu, perheryhmäkodit, vastaanottokeskukset sekä poikien kanssa työskentelevä Kölvi ja Tyttöjen talo.

Kodin ja koulun yhteistyö

Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää, joskin se vaatii paljon aikaa ja suunnittelua. Tulkki tulee tilata paikalle aina, kun se arvioidaan tarpeelliseksi ja vanhempien kielitaito ei riitä ymmärtämään käsiteltäviä asioita suomeksi. On myös huomioitava, että molempien vanhempien on pystyttävä ymmärtämään ja osallistumaan keskusteluun, esimerkiksi oppimissuunnitelmapalavereissa. Oman perheen jäsenen käyttäminen tulkkina ei ole suotavaa koulupalavereissakaan.

Koulun tulisi perehdyttää monikulttuuristen perheiden vanhempia paitsi oman lapsen asioihin, myös suomalaiseen koulutusjärjestelmään, koulun toimintakulttuuriin, opetussuunnitelman periaatteisiin, arviointiin, oppilastietojärjestelmään (tällä hetkellä Wilma), opetusmenetelmiin, järjestyssääntöihin ja koulun tarjoamaan tukeen. Koulu on vanhemmille tärkeä ikkuna suomalaiseen yhteiskuntaan ja siihen sopeutumiseen.

Tampereen kaupungin kotisivuilla on tietoa monikielisten oppilaiden opetuksesta. Sieltä löytyy tietoa valmistavasta opetuksesta ja ohjeita oman äidinkielen opetukseen ilmoittautumisesta. Tampereen kaupungin kotisivuilta löytyvät perusopetuksen oppaat eri kielillä monikielisten oppilaiden perheille.

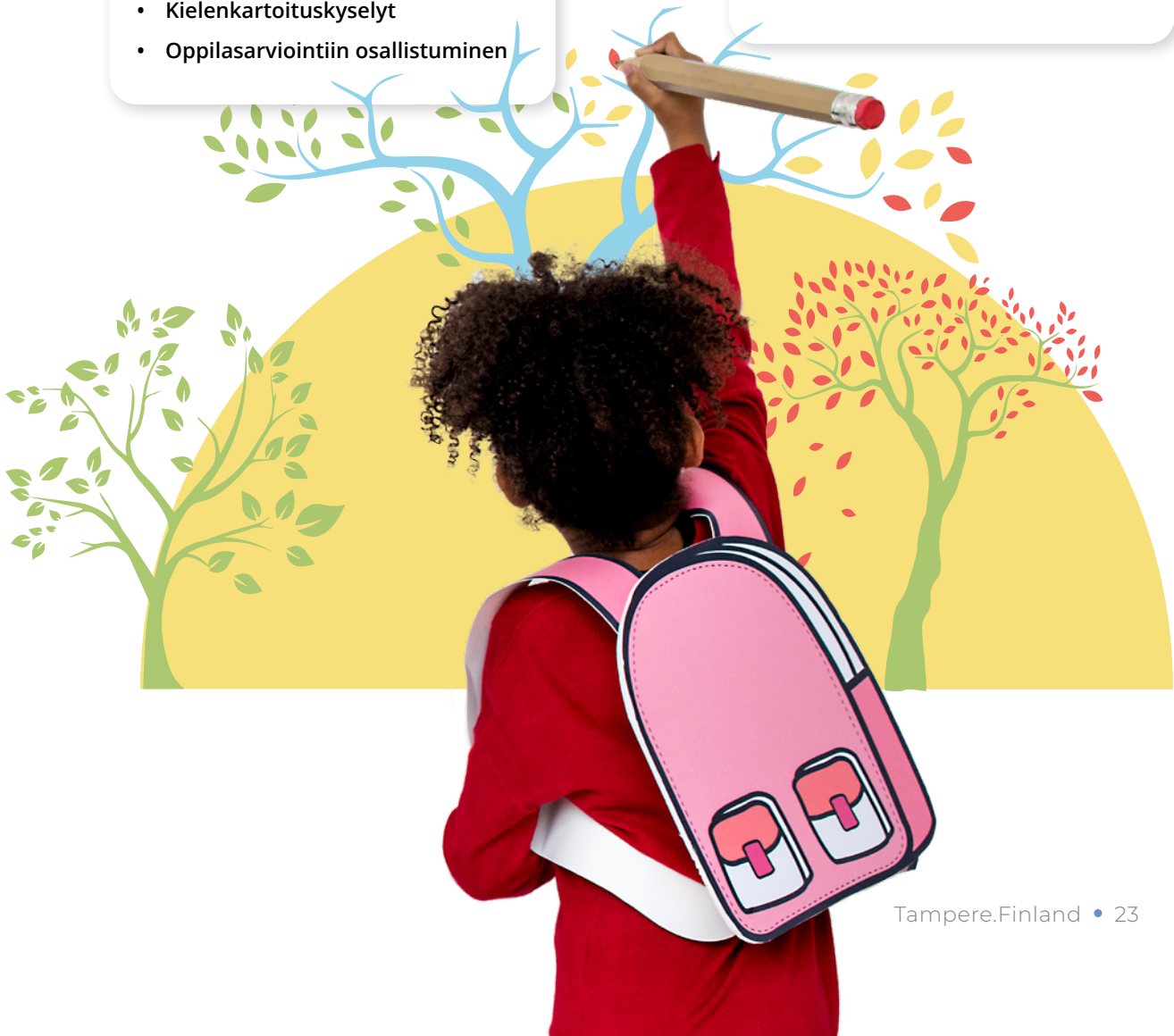
Lukuvuosikello

Syksy

- Uusiin kietu-oppilaisiin tutustuminen
- Informointi koulussa kietu-opetuksessa olevista oppilaista
- Yleisinfoa kollegoille kietu-opetuksesta ja käytänteistä yleensä
- Lukujärjestyksen tekeminen
- Mahdolliset ruotsin opinnoista vapauttamiset
- Uusille oppilaille oman äidinkielen opetukseen ilmoittautumisesta muistuttelu
- Pedagogisten asiakirjojen tekemiseen osallistuminen
- Kielenkartoituskyselyt
- Oppilasarviointiin osallistuminen

Kevät

- Uusiin 7.-luokkalaisiin tutustuminen
- Syksyn suunnittelu: ketkä tarvitsevat kietu-opetusta syksyllä
- Uusien oppilaiden sijoittelu luokkiin
- Pedagogisten asiakirjojen päivittämiseen osallistuminen
- Kielenkartoituskyselyt
- Oppilaille oman äidinkielen opetukseen ilmoittautumisesta muistuttelu
- Oppilasarviointiin osallistuminen
- Kietu-opetuksen ja sen resurssoinnin arviointia

TAMPERE